

NÅGRA BARN- OCH UNGDOMSMINNEN

upptecknade för barn och barnbarn

(barnbarns barnbarns barnbarn)¹ av Hedvig Åmark

Uppsala 1939

Fotnötter (ej nr 2) och illustrationer av Karl-Bertil Arosenius, f 1944 brorsons sons sons son till Hedvig.

För att börja alldeles från början, så är att omtala att jag föddes i Stockholm, närmare bestämt Hornsgatan, Maria församling, den 21 juli 1856. Mina föräldrar voro Herman Arosenius och Sophie Gustafva Helsingius.

Porträtt av Herman Arosenius, ritat af honom sjelf

Då de gifte sig, 1850, var min far kontorist hos Grosshandlaren Carl Daniel Jederholm², blev därefter hans kompanjon eller snarare blott J:s förste man på kontoret. Pappa titulerades alltid "Grosshandlaren", även sedan han blev bankchef, men brukade skämtsamt säga, att han aldrig

¹ Såsom det läses 2011

² Kommentar av K.E. Arosenius: Carl Daniel Jederholm, f 1805 d 1883, var son till Jonas Fredrik Jederholm, f 1773 d 1834, i dennes andra äktenskap. Han var i sitt första gift med Dora Arosenius, f 1774 d 1803, dotter till Petrus Arosenius, prost i Söderbärke, och alltså syster till Herman Arosenius far Carl Fredrik Arosenius. Av allt att döma kom Jederholms från Norrköping. Carl Daniel var en tid kassör i Bergslaget i Falun men fick 1841 burskap i Stockholm. En yngre bror Ernst Johan Benedictus Jederholm, f 1812 i Norrköping, d 1893, kom 1836 från Norrköping till Falun och blev där kassör i Bergslaget liksom brodern men också kamrer i Kopparbergs enskilda bank och en av direktörerna i Falu stads sparbank. Han flyttade 1874 till Stockholm. Besök hos Ernst J. omtalas av Karl Arosenius under dennes Dalaresa 1867.

någonsin för egen del gjort affär med mera än en enda bal kaffe. Han övergick senare till bankverksamhet, och blev chef för Mälarsekonomiska bankens kontor i Stockholm. Under den svåra penningkris som gick fram över vårt land i slutet av 1850-talet hade min far lyckats rädda Jederholm från ekonomisk ruin. J. hade stora affärsförbindelser i England som han ej förmådde reda upp, han blev totalt nedbruten när han fann sig nära bankrutt. Pappa tog då saken om hand, reste helt resolut över till England, och lyckades genom sin klokhet och fasthet ordna upp affärerna och Jederholm blev räddad. Han lyckades sedan, då det åter blev bättre tider, samla en betydlig förmögenhet, drog sig jämförelsevis snart tillbaka från affärerna, och levde sedan som rentier i Stockholm. Han var en spirituell, fint bildad, mycket älskvärd man, men gifte sig aldrig. Fick ej sin ungdoms älskade, varför han förblev ungtkarl. Gärna samlade han vänner och ungdom omkring sig i sitt vackra hem, helst hemlösa sådana. Var i hög grad hjälpsam och frikostig. Många voro de medellösa ynglingar och flickor som han hjälpte fram i livet, och som sedan välsignade hans minne och hans goda hjärta. Han var en av mina föräldrars käraste vänner, och för oss barn en vördad och avhållen farbror. Vid hans död befanns det att han testamenterat till min far en rätt stor penningssumma. Det var hans minnesgoda tack för hjälpen i ungdomen.

Det har berättats att när jag, som nyfödd föreställdes för min fader, lär han ha sagt: "Ja, nog är Du bra ful, kära barn, men jag lovar att jag ska hålla av Dig lika mycket ändå." Och det löftet höll han. En underbart god och kärleksfull fader var han för mig under hela sitt liv. När jag gjorde mitt inträde i livet bestod familjen av far, mor, min bror Karl, som var 4 år äldre än jag, samt Matilda Norinder och jungfru Karin Christofferson. Matilda N. hade kommit in i hemmet samma dag bror Karl föddes, för att hjälpa Mamma med hans omvårdnad.

Karin fanns där förut. Hon hade tjänat sedan sin tidiga ungdom hos min Farmor, och flyttade därifrån till mina föräldrar, när de gifte sig. Båda dessa familjevänner stannade sedan kvar hos oss till sin levnads slut. Karl var, allt ifrån sin födelse, bådads förklarade gunstling. Han lär också ha varit ett ovanligt älskligt, vackert och på allt sätt intagande barn. Han var och förblev alltid för både Matilda och Karin numro ett i familjen. Jag var tyvärr inte alls så tilldragande och inte

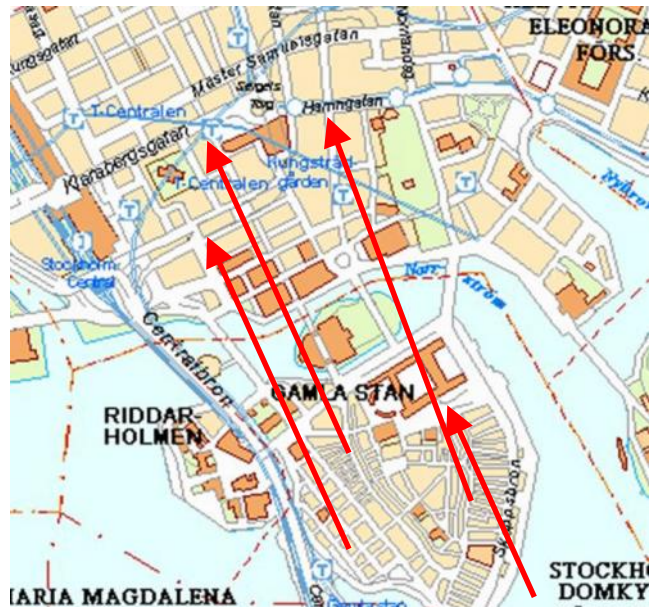
lika snäll som han. Jag hade ett häftigt och obändigt lynne och jag minns än med blygsel hur jag kunde sätta till att skrika, sparka och väsnas vid den minsta anledning, och ingenting bet på mig då. Det var bara att låta mig rasa ut tills jag blev "snäll" igen, och kom fram och skämdes, och det tog ibland sin rundliga tid. Jag var säkert vad som nu kallas "ett problembarn" och gjorde mina föräldrar och min vårdarinna mycket bekymmer.

Av hemmet vid Hornsgatan har jag intet minne, jag torde ha varit 2 år då vi lämnade det och flyttade till Stora Vattugatan. Därifrån har jag knappast heller några tydliga minnen. Vi flyttade därifrån redan i början av 60-talet till Drottninggatan 40, och där börjar egentligen min medvetna tid. Där bodde vi kvar till 1868, då mina föräldrar köpte huset no 8 vid Slottsbacken, och vi drogo in där.

Fru Marie Helsingius, änka efter min mors farbror, bryggaren Daniel Helsingius, dog på vintern 1868 och mina föräldrar ärvde, jämte min morbror Jakob Helsingius, ett större kapital efter henne. Det var detta som blev placerat i fastigheten vid Slottsbacken.

Om Fru Marie H. är att omtala att hon var familjens "Grande Tante", en ståtlig, litet amper gammal fru, som man hade stor respekt för. Hon ägde ett hus vid Drottninggatan, där ännu, som jag tror, apoteket "Ugglan" är beläget. Hon hade eget ekipage, kusk och betjänt, samt en "sällskapsdam", Minna Höjer, en avlägsen släkting, (som var mycket snäll mot mig). "Tant Marie" var stundom synlig hos oss, bl.a. var hon alltid hos oss på julafton, då man ju alltid bekom någon liten fin julklapp av henne, vanligen en blank dukat. Jag fick också någon gång hälsa på i hennes vackra, fina hem.

Bosättningar efter flyttningen från Hornsgatan

Under de första åren vid Drottninggatan inföll min första skoltid. Läsa innantill och skriva hjälpligt kunde jag innan dess. Vem som lärde mig läsa minns jag ej, men förmodar att det var Mamma. Jag kommer ihåg att den första bok jag *på egen hand* lyckades stava mig igenom var "Robinson" och den gjorde ett oförglömligt intryck på mig. Andersens sagor lästes också begärligt, senare Bröderna Grimms sagor. Andra sagoböcker minns jag knappt att vi hade, jo, "Orvar-Odd" (jag tror av Sturtzen-Becker), den blev också mycket läst och omtyckt. Hösten

1863, jag var då 7 år, kom jag in i Mamsell Häggblads s.k. "förberedande skola". (Fröken-titeln infördes först ett 10-tal år senare. Pappa vägrade i det längsta att använda den och talade föraktfullt om "aftenbladsfröknar"). I Häggbladska skolan stannade jag blott 2 terminer. Jag har rätt dunkla minnen därifrån och jag tror knappast att jag där inhämtade särdeles mycket vetande. Där var en stor skara barn, både gossar och flickor, jag kände mig blyg och rädd för dem och trivdes på det hela ej synnerligen väl i skolan. Följande höst kom jag in i en annan skola, hos en mamsell Morin, som nog torde ha varit en duktig och bra lärarinna. Där fann jag mig bättre till rätta, fick snälla kamrater, bland dem särskilt en som blev min mycket goda vän.

Min Farmor hade dött föregående höst, och Faster Augusta hade därefter flyttat till samma hus vid Drottninggatan där vi bodde, ehuru i en annan våning. Till henne kom då, hösten 1864, en hennes kusins dotter från Nyköping, Maria

Indebetou, för skolgång i Stockholm. Hon var 4 år äldre än jag, kom också i Mamsell Morins skola, i en högre avdelning. Hon stannade hos Faster 2 vintrar. Hon höll till mycket nere hos oss, vi blevo goda vänner och hade roligt med varandra trots ålderskillnaden. Ett stort och mycket uppskattat nöje för oss 3 barn var under dessa 2 vintrar den regelbundna högläsning som Mamma satt igång med varje kväll sedan läxorna blivit undanstökade. Hon läste då för oss Ingemanns historiska romaner, och knappast har *någon* lektyr gjort så starkt intryck på mig som denna. Jag var visserligen ej mer än 8 år gammal, men jag följde läsningen med ett så intensivt intresse att jag fullkomligt levde med i allt. Därtill bidrog också i hög grad att bror Karl, under det att läsning fortgick, på ett levande och förträffligt sätt, raskt ritade illustrationer till det lästa. Dessa förvarar jag ännu, den dag som är, som ett kärt och dyrbart minne från dessa barnomsdagar.

Karl stora intresse var att, så ofta han kunde, besöka livrustkammaren. Där gick han omkring på egen hand och gjorde sina studier, han var på ett alldeles särskilt sätt fångad av det som rörde medeltiden. Detta kan förklara att hans livfulla teckningar blevo så tidstrogna i dräkter, vapen och allt sådant. Även den medeltida bebyggelsen med gamla borgar o.d. förstod han att återge på ett förträffligt sätt.

Från dessa år daterar sig också bekantskapen och det nära umgänget med **familjen Wall**. Fru Mina Wall, jämnårig kusin och ungdomsvän till min mor hade, sedan hon tidigt blivit änka, med sina båda barn, nästan jämnåriga med mig, flyttat till Stockholm. De bodde nu vid Drakens gränd vid Skeppsbron, tillsammans med hennes gamla mor, Fru Weser, och hennes bror Borgmästare August Weser. Han blev alltifrån den tiden i fars ställe för sina syskonbarn. August och Kerstin Wall blevo nu mina goda vänner och lekkamrater och vi träffades ofta, omväxlande i varandras hem. Bror Karl var sällan eller aldrig med i våra lekar. Dels var han några år äldre, dels var han av ett mera tyst och allvarsamt lynne, och fann ej nöje i våra barnsliga upptåg och lekar. Till våra mest omtyckta nöjen hörde att klä ut oss, "kluta oss" som det hette på vårt språk. Det fanns i Mammas gömmor en hel del gammal grannlåt, delar av gamla sidendräkter och div. klädespersedlar, somliga ända från hennes mormors tid. Detta fick vi använda efter behag, och tröttnade aldrig på att gå omkring och svassa i all denna ståt. Vari våra

lekar annars bestod kommer jag egentligen inte ihåg, men så mycket vet jag att roligt hade vi.

Vi gick också i "dansskola" en vinter, men det var något senare, 1867-68 vill jag minnas. Lärarinna var en Mamsell Olsson, lång, torr och sträng. De danser, som inlärdes voro franziase, vals, polka och "lanziase", en vacker, sirlig kontradans, som dansades av 4 par till en särskild musik. Barnen kommo från inbördes bekanta familjer, jag tror vi voro inalles 8 par. Musik bestods av mammor eller tanter. Lördagskvällarna samlades kretsen omväxlande i de olika hemmen. Av deltagarna äro att anteckna: Per och Karl Staaf med system Minna, 3 andra Staafar, deras kusiner, Arvid och Oscar Lindhagen (astronomiprofessorns barn), August och Kerstin Wall jämte undertecknad och några andra dessutom. Jag besatt vissa förkunskaper i danskonsten och var därför eftersökt moitié av de mindre försigkomna kavaljererna.

Bror Karl var ej med. Han föraktade dans och dylika nöjen, hade helt andra, mera ideella intressen, och hade sitt umgänge för sig gossarna Östenblad och ett par andra skolkamrater. Särskilt Harald Östenblad kom mycket ofta till vårt hem, han var bror Karls bästa vän, och förblev så under alla tider. Även mot mig var han mycket snäll och kamratlig. Jag minns t.ex. vår skridskoåkning på Nybroviken, om vintrarna. Dit kilade jag iväg nästan varenda eftermiddag, så länge isen låg. Genast som middagen var inmundigad skyndade jag iväg, vanligen (det var sedan vi flyttat till Slottsbacken) med ångslupen över Strömmen till Nationalmuseum - det gick fortast att komma till Nybroviken på det sättet. Ofta mötte då vännen Harald nere på isen, vi hade paråkning på de sopade banorna och ibland sträckte vi ut långt därutänför när det var blankis. Även under somrarna på Lennäs var Harald ofta hos oss, och stannade flera dagar i sträck. Han bodde med sin mor och sina syskon flera somrar på andra sidan Baggensfjärden och det hände ofta att bröderna Östenblad kommo i sin segelbåt och hälsade på vid Lennäs.

Carl Daniel Ekman (1845-1904)

I mitten av 60-talet började också en annan vän umgås i hemmet, nämligen Carl Daniel Ekman. Han var kusins son till min far.³ Modern hette Louise Indebetou och var gift med stadsläkaren i Kalmar, Dr Ekman. Hon fick 13 vuxna styvbarn då hon gifte sig med den gamle änklungen och fick sedan också två egna barn, Carl och Aurora.⁴ Carl kom till Stockholm, 16-årig, som elev på apoteket Ugglan. Fördes av Farbror Fredrik, som brukade uppsöka i staden vistande unga släktingar och "ta vara" på dem, in i vår familj, och blev genast hemmastadd. Mest jämnårig var han ju med bror Karl, och mellan dem uppstod en god och varaktig vänskap, men även för oss yngre, August, Kerstin och mig, blev han snart med sitt goda, litet barnsligt naiva väsen nästan som en bror och kamrat, blev så gott som daglig gäst hos oss och deltog i våra lekar och sysselsättningar.

Vännen Carl Ekman fordrar ett alldeles särskildt kapitel, ty han kom att inta ett mycket stort rum som familjevän både hos oss och i det Wall-Weserska hemmet. Han kom, enligt sin fars önskan, som apotekselev till Stockholm, men själv hade han helt andra önskningsplaner, som också småningom blevo förverkligade. Han ville in på "Teknologiska Institutet", som Tekniska Högskolan på den tiden hette, ville ägna sig åt kemiska studier, men fadern ansåg detta vara en oviss framtid, och menade att apoteksbanan var bättre. Emellertid dog hans far medan han gick som apotekselev, och han beslöt då att följa sin håg och kallelse, sökte och kom in på Institutet, och där fann han sig på sin rätta plats. Gick med heder igenom kursen, och fick grundlägga de kemistudier som sedan skulle göra honom till en berömd man. Han var ett verkligt uppfinnargeni, vilket visade sig på många olika sätt. Min far lämnade honom, efter vad jag tror, rätt stor ekonomisk hjälp under studieåren, då han efter faderns död var i det närmaste medellös. Han hade också fri bostad i en vindskammare i Slottsbacken 8, blev nästan daglig gäst i vårt hem och

³ Dvs syssling. C D Ekman var dotterson till Johanna Sophia Arosenius, f 1774 i Söderbärke, som var syster till Carl Fredrik Arosenius, f 1778

⁴ enl kyrkbok även Sofie Petronella Ekman (1842-1847)

intog ofta, ehuru ej regelbundet, sina måltider hos oss.

Flera somrar vistades han hos oss på Lennäs, till namnet som "informator" för bror Karl. Han var också, under hela sitt framtida liv med nästan sonlig tillgivenhet fästad vid mina föräldrar. Till sitt yttre uppträdande verkade han nästan en smula löjlig, var till ytterlighet närsynt, hade en otyplig figur och ett stelt och lite tafatt sätt att röra sig. Allt detta gjorde att vi barn (naturligtvis undantagande den allvarsamma Karl) drevo med honom på ett, som jag nu förstår, ytterst olämpligt och elakt sätt. Men han lät sig aldrig bekomma, var ständigt lika godmodig och snäll och tog allt från den skämtsamma sidan. Han kunde sitta hela kvällar och spela "komet" eller "priffie" med oss barnungar, och jag tror han hade nästan lika roligt som vi. Då han hade slutat sin kurs på Institutet kom han först som kemist till Liljeholmens vinfabrik. Under den tiden infann han sig som oftast hos oss med fickorna fullproppade av provflaskor med bärvin, blandningar som han experimenterat ut i "champagne", "Sherry muscatell" och allt vad de kallades. Vi barn tyckte naturligtvis att de smakade härligt, men Pappa ruskade på huvudet och kunde aldrig förmås smaka en droppe av den kanske något kuriösa blandningen. Det var hans bestämda föreställning att ett dricksglas vin skulle aldrig kunna framställas av våra enkla inhemska bär och frukter. Han var en stor finsmakare på viner, och gillade blott det bästa och mest utsökta i den vägen.

Under C D E:s tid i vindskammaren i Slottsbacken såg det första fotogenköket dagen. Det uppfanns en kväll då han ville koka te åt sig. Han experimenterade ut och lödde ihop flera olika sorter av dessa "kök", innan han till sist fann den rätta formen. Däruppe kokades och stektes det sedan väldeliga, och vi alla, även Walls, inbjödos att avsmaka anrättningarna. Jag minns än hur full av rök och stekos den lilla vindskammaren var. Han fick snart patent på "C.D.Ekmans kokapparater", som de hette när de kommo i handeln, och han förtjänade en bra slant på dem, till dess en annan tillägnade sig patentet genom någon liten obetydlig förändring och förbättring, och därigenom berövade honom förtjänsten. Efter ett par år lämnade Ekman vinfabriken och fick anställning vid Bergviks trämassfabrik, som då ägdes av ett engelskt bolag. Det var där han gjorde sin stora uppfinning i att bereda cellulosamassa på kemisk väg. Den gjorde honom till en ryktbar man. En

mera osjälvisk, välvillig och givmild människa än vännen Ekman har jag aldrig träffat. Om han kunde hjälpa eller bereda någon en glädje skydde han ingen möda eller uppoffring. Han var också en utomordentligt god son och broder. För sin mor och sin syster sörjde han på det mest frikostiga sätt när han kom i så god ekonomisk ställning att detta blev honom möjligt. Under sina senare år färdades han vida omkring både i gamla och nya världen, anlade massafabriker på många skilda håll, hade framgång ibland, men fick också röna stora motgångar och hans sista år blevo nog rätt sorgtyngda, till följd av ekonomiska motgångar.

År 1868 på hösten flyttade vi som jag förut omtalat till Slottsbacken n° 8. Där blev den stora våningen 2 tr. upp med den fria härliga utsikten över Strömmen vår bostad. Det var stora, höga, nästan slottsliknande rum, vackert dekorerade. Särskilt den stora salongen med sina 3 fönster var ståtlig att se. Huset hade förut ägts av Engelska banken, dess direktör hade bebott våningen och möblerna i salongen medföljde vid köpet av huset. Det var en kolossalt stor valnötsmöbel, med ej mindre än 4 långa soffor, en mängd fätöljer och andra stolar, allt klädt med ljusblå, blommig ylledamast. Salongsväggarna voro i samma färg med oljemålade fält och förgyllda ornament, stora långa draperade yllegardiner för fönstren, trymåer med marmorbord och förgyllda kolonner mellan fönstren, 2 stora kristalltak-kronor för gasbelysning.

Det var vackert och ståtligt - alltför ståtligt för oss, som ej höllo några stora fester, sådana som dessa rum ju voro skapade för. Vacker var våningen, men mycket obekväm och mycket tungskött. Köket och vad därtill hörde, var beläget i undre våningen, all mat måste bäras upp för en lång slingrande trappa, och genom alla rummen eftersom matsalen var belägen i våningens andra ända - eller ock skulle man gå över en kall förstuga med två stängda dörrar för att komma till matsalen. Man måste förvåna sig över något så opraktiskt. I bottenvåningen hade Mäljarbanken sina lokaler. Våningen I tr. upp var uthyrd till affärskontor. Där residerade den stora norska trävarufirman Astrup & Sörensen, samt Bröderna Vickström, de mäktiga norrländska sågverksägarna.

3 tr. upp bodde min farbror, Överstelöjtnant Arosenii familj, därbredvid klädeshandlar Viberg, en gammal ungarl, hedersman av gamla stammen. Högst upp, i 4. våningen, bodde Bankens mycket betrodde och mycket beskäftiga vaktmästare, Andersson, med sin feta, jovialiska, estländska fru och en otroligt stor barnaskara. Min faster, Augusta, bebodde också ett par rum i huset, fastän i annan uppgång över gården.

Året efter sedan vi flyttat till Slottsbacken, 1869 på hösten, kom jag in i Åhliniska skolan. Jag var då 13 år. Hade förut gått ett par år i ännu en liten privatskola, sedan jag lämnat den Morinska, som flyttat till Söder, och det ansågs för långt för mig att traska den långa vägen från Drottninggatan och dit. I och med mitt inträde i Åhliniska skolan började för mig ett helt nytt skede i mitt liv. Det innebar nästan en liten revolution i min tillvaro. Jag kom från en liten enkel privatskola med några få elever, och fann mig plötsligt inkastad i en stor och myllande värld. Elevantalet i Åhlinum var redan på den tiden flera hundra. Mina kunskaper voro vid inträdet i skolan särdeles fragmentariska, och mitt begrepp om skolordning ungefär lika med 0, såsom rätt naturligt var, då i de små primitiva skolor därifrån jag kom, undervisningen ej varit ordnad efter någon bestämd plan. Ingen klassindelning hade förekommit, var och en läste på sitt eget lilla vis, man satt och pluggade in sin läxa och när man var färdig fick man komma fram och läsa upp den. Undra då på att jag kände mig vilsekommen bland de omkring 30 klasskamraterna, som jag skulle känna mig solidarisk med, och vi skulle alla förhöras gemensamt. Det hela var mycket förbryllande för stackars mig. Det tog hela 2 terminer innan jag hann bli acklimatiserad.

Ordningen i skolan var mycket sträng, nästan pedantisk, och allting föreföll mig skräckinjagande. Men det gick ju även för mig att småningom komma tillrätta med svårigheterna, och sedan trivdes jag utmärkt och det gick bra. Jag fick goda, förtroliga vänner bland kamraterna och detta bidrog naturligtvis till trevnaden högst betydligt. Skolans lokaler vore, kan man nästan säga, jämmerliga. De voro inrymda i ett privathus vid Rödbodtorget, tillhörigt Överstelöjtnant Westfelt, min goda vän och skolkamrat Anna Westfelts far. Rummen voro alltför små och trånga för så stora klasser, delvis också mörka, alla utrymmen måste tas i anspråk, t.o.m. gamla kök. Men undervisningen var för sin tid förstklassig. "Tanterna" Ahlin hade vetat att för-

skaffa sig de allra yppersta lärarkrafter. Där undervisade gamle lektor Norrby, lektor Östrand och Pastor Ljungman i kristendom. Lektor Höjer i allm. historia, Dr G. Upmark i svenska och lektor Almqvist i naturkunnighet. Det var min-sann en förnämlig samling. Även lärarinnorna voro framstående var på sitt område.

Bland dem fanns en lärarinna i franska, Anna Sievert, som vi förmligen dyrkade. Alla Åhlin-arna, 5 till antalet, undervisade ock, och även de voro skickliga sina resp. ämnen. Så förflöto för mig 3 skolår, och jag, kan blott beklaga att de ej blevo flera. Jag tänker ofta med vemod på allt vad jag gick miste om genom att sluta skolan allt för tidigt. Hade jag fortsatt 2 år till, så hade jag hunnit gå igenom skolan och fått avgångsbetyg. Men jag skulle gå och läsa, och det ansågs då vara lagom tid att sluta skolan, och sedan blott som avslutning få några privatlektioner i språk. Jag är dock säker på att om jag blott begärt av mina föräldrar att få gå kvar i skolan så hade jag fått detta. Nu förstod jag ej mitt eget bästa, tyckte det skulle bli skönt att känna sig "fri" och styrktes i dessa tankar av min vän Anna Westfelt, som skulle göra på samma sätt. Alltså sade vi två farväl till skolan vårterminen 1872.

Konfirmationstiden gav mig ej några djupare intryck. Min konfirmationslärare var Dr C.M. Fallenius, kyrkoherde i Storkyrkoförsamlingen, en gammal stel och något sävlig man, som nog ej förmådde ge sin undervisning någon värme, och ej ägde förmåga att nå fram till de ungas hjärtan. Det hade kanske varit lyckligare för mig om jag fått delta i konfirmationsläsningen för någon av skolans kristendoms-lärare, men att "gå utom församlingen" skulle aldrig Pappa velat ge sitt samtycke till. Läs-barnens antal i Storkyrkan var över 100, det stora flertalet med ytterst klen skolunderbyggnad. Många av dem kunde ej läsa innantill. Dessa togo helt naturligt en dryg del av undervisningstiden i anspråk, och vi andra, några få, som kommo från högre skolor och hade ett större mått av kunskap, sutto då mest och slöade. Jag kan inte minnas att jag under hela tiden fick mer än en enda fråga. Mycket som jag skulle ha önskat få utredt för mig kom ej till tals, det var så mycket som jag skulle ha velat fråga om, men hur skulle man vågat sådant! Det gick ju ej an, det skulle ha ansetts konstigt.

Annat var det i skolan vid kristendomstimmarna för Pastor Ljungman och Mina Åhlin. Då fick

man veta och lära något tyckte jag. Under Tante Minas lektioner kunde man fråga så mycket man ville, och svar fick man också beredvilligt. Anna Westfelt och jag hörde särskildt till de frågande och vetgiriga, och då vi märkte att Tante Mina ej tog illa upp våra inkast blev det ofta rätt långa resonnemanger. Ibland, då vi kom med våra funderingar, tog hon oss bägge i enskildt samtal efter lektionens slut. På så sätt uppstod mellan Tant Mina och oss ett slags förtrolikhet som ej förekom med någon av de andra lärarinnorna, och jag bevarar alldeles särskilde Tant Mina i tacksamt minne för hennes stora tålmod med oss. Hon var, om jag så får uttrycka mig, mera "mänsklig" än de andra systrarna, inte så förfärligt sträng. Till "Tant Karin" skulle man aldrig kunnat drömma om att komma fram med någon fråga.

Vårt hemliv tedde sig mycket enformigt, i synnerhet under de långa perioder då min mor led av svår nervsjukdom som yttrade sig i djup melankoli, stundom gränsande till förtvivlan. Vi levde då skiljda från så gott som allt umgänge. De enda vänner vi hade beröring med var min farbrors familj, och "Moster Mina" Wall och hennes barn som troget höllo ut hos oss i vår bedrövelses tid. De kommo vanligen varannan lördags eller söndags kväll och hälsade på oss, och varannan vecka gingo vi till dem. Det var det enda ställe dit vi kunde förmå Mamma att följa med under dessa tider, då hon eljest ej ville se någon utomstående.

Faster Augusta som ju bodde i huset, kom regelbundet varenda eftermiddag, försedd med sin stickstrumpa, och satte sig i soffhörnet, men hon var just inte något uppmuntrande sällskap. Hon var för det mesta ganska tyst, var ett mycket beläst och "bildat" fruntimmer, med ett skarpt förstånd, men hade blivit på något sätt liksom förkrympt i sin utveckling. Hade hon levat i våra dagar hade väl hennes begåvning mera kommit till sin rätt, och hon hade kanske kunnat bryta sig en egen väg i livet. Nu hade hon likasom stannat i utvecklingen och hade blivit ganska bitter i sitt sinne. Hos henne bodde under några vintrar Hilda Arosenius, en kusins dotter till min far och faster. Hon gick då igenom södra seminariet för att bli folkskollärarinna. Hon var ju betydligt äldre än jag, men visade mig mycken godhet, och mellan oss grundlades då en fast vänskap. Det var en ovanligt fin och nobel människa och varmt religiös.

Fru Augusta Arosenius, min farbrors hustru, kom ner nästan varje afton en stund för att hämta tidningar som vi då hade gemensamt. Pappa höll sig nämligen med alla dagliga Stockholms-tidningar, 5 till antalet(!) Fru Augusta var, till skillnad från sin svägerska Augusta, ett mycket språksamt fruntimmer. Snäll och rar var hon, en vänlig och varmhjärtad själ, men en liten smula tröttsam, det kan inte förnekas. Farbror Fredrik

J. F. N. Arosenius.

hade gift sig på äldre dagar, vid 52 års ålder, med en flicka på 20 år. Jag minns hur upprörd Pappa var då förlovningen tillkännagavs. Men äktenskapet blev mycket lyckligt. Hon var, med sitt lätta och glada lynne, en mycket passande maka för honom, som hade av naturen ett tungt sinne och var fallen att se

hela världen i dystra färger. Hon hade dock en svag hälsa och en bräcklig kropp och dog redan vid 38 års ålder. Louise, deras äldsta dotter, var då 17 år.⁵

Min farbror levde till hög ålder, men var blind under sina sista år, liksom sin mor. Uppe hos Farbrors kände man sig alltid välkommen, och många var de timmar jag där tillbragte i gladt samspråk med den snälla Tant Augusta. Under de tidsskeden då Mamma var frisk förekom ofta högläsning om aftnarna, då läxorna voro undanstökade. Mamma, Faster, Matilda och jag - ibland också Karl, då han hade tid, sutto då vid det avlånga bordet i vardagsrummet kring lampan och Mamma läste. Det var "Fältskärens berättelser", då nyss utkomna, ibland också någon av Walter Scotts romaner. Pappa gick bort nästan var eft.m. några timmar till "Stora Sällskapet", ett slags klubb, där han fick ett parti whist med ett kotteri goda vänner, som regelbundet råkades där. Vid 8-tiden kom han vanligen hem och pågick då högläsningen avbröts den tvärt, ty han tyckte ej om sådan. Men vanligen drog han sig snart tillbaka till ett annat rum, slog sig ned vid ett bord med 2 tända stearinljus och fördjupade sig i kvällstidningarna eller några engelska tidskrifter, som han med nöje läste. Jag kan däremot knappast erinra mig att jag någon gång såg honom öppna en svensk bok, utom Juridiskt arkiv, en periodisk tidskrift som han höll under en lång följd av år och som

roade honom mycket. Han brukade säga att den var mera intressant än någon roman. Fotogenlampor kunde han ej fördrå, *ljus* skulle det vara när han läste. Först under de sista åren av hans levnad, då hans ögon började bli svaga kom fotogenlampan till nåder, då han läste eller lade patienser om kvällarna.

Ett av mina många nöjen i barndomen - och även sedermera - var att klippa med, och förfärdiga små pappersarbeten. Första impulsen därtill fick jag i 7 à 8-årsåldern då jag hade haft skarlakansfeber och skulle som konvalescent på lämpligt sätt sysselsättas. Mamma plockade då fram några tomma apoteksaskar, gav mig en gummiburk, några kulörta pappersbitar och guldbårder. Då fick jag kladda och klistra efter bästa förmåga och fann detta förtjusande roligt att det sedan alltjämt förblev mitt bästa tidsfördriv. Jag förfärdigade små nålböcker, nyststjärnor, almanackspärmar och vad annat jag kunde hitta på. En del blev utmärkta julklappar som delades ut i familjen. Mina små arbeten rönt också stor efterfrågan i skolan bland kamraterna, de tiggde flitigt av mig och jag hade svårt hinna till dem alla. Under vintern 1868-69 fick jag någon undervisning i denna handaslöjd av en Mamsell Kraepelin (av Matilda Norinder benämnd Skräpelin, emedan hon efter varje lektion måste städa upp och sopa bort allt pappersskräp som vi strött omkring oss). Det var mycket nöjsamt, och jag har sedan haft god nytta av den lärdom, jag då fick. Gärna skulle jag efter slutad skolgång velat komma in på Tekniska skolan eller "Slöjdskolan" som den kallades på den tiden för att där få gå igenom en grundlig kurs i konstslöjd och bokbinderi, men Pappa ville ej höra talas därom. På den tiden var det ej brukligt att flickor ägnade sig åt något *yrke*. De skulle hålla sig hemma och vara *husliga*.

När jag var 4 år fick jag företa min första långresa. Mamma hade under vintern haft en svår sjukdomsperiod och vår husläkare, Dr Levin, ordinerade en badkur i Strömstad för henne. Hela familjen, inkl. Matilda Norinder som också behövde bada för svår reumatism, fick då följa med. Vi reste kanalbåt till Göteborg och vidare därifrån sjöledes till Strömstad, Mina minnes från Strömstadsvistelsen äro naturligen ganska svaga, men det finns brev bevarade därifrån ifrån Mamma till min Mormor, som jag nyligen läst och som äger ett visst intresse. Ändamålet med resan vanns, Mamma blev frisk och vi återvände alla glada till hemmet.

⁵ Edvard var 15 och Maria var 12. De flyttade 1883 till Brahegatan 33 och 1886 till Norrköping, där JFN avled 1890

Följande vår 1861, på påskdagen, dog min Mor-
mor. Jag minns henne mycket dunkelt.

Av Farmor har jag ett tydligare minne. Hon levde
till sommaren 1863. Hon brukade vara hos oss i-
bland om somrarna, och jag kommer ihåg att jag
brukade få leda henne. Hon var nämligen alldeles
blind under många år. Mig hade hon aldrig sett.

Min resa n° 2 gick av stapeln sommaren 1867.
Anledningen var likartad. Mamma hade åter varit
sjuk, men denna gång ställdes färden till
Karlsbad. Vi anträdde resan d. 23 maj med ångf.
Svea till Lübeck, men våren var det året så
enastående kall och sen att båten blev liggande 3
dygn i Kalmar för snötjocka. Sedan gick resan
utan äventyr. Det var ju underbart för en liten 10
års flicka att få komma till främmande land, och
jag minns rätt bra vad vi sågo under resan. Sista
delen genom Böhmen gick färden på landsväg
med hästar och vagn. Jag vill minnas vi höll på
en hel dag men det kanske är misstag. Det måtte
ej funnits järnvägar där i landet på den tiden. Vad
jag särskildt minns är de många helgonbilder
under små tak, som voro uppsatta längs lands-
vägarna, det var ju något så främmande för mig,
att det gjorde ett starkt intryck. Sedan vi varit i
Karlsbad omkring 14 dagar sjuknade jag i nerv-
feber⁶, och blev så illa därän att det var starkt
fråga om livet.

Till all lycka råkade vi på en skicklig svensk
läkare, dem gamle Dr Althin från Vesterås, som
kom såsom vår räddning. Det märkliga inträffade
också, att mamma, som varit på höjden av ner-
vositet och knappt kunnat tänka en redig tanke,
nästan såsom genom ett trollslag blev frisk. Hon
måste koncentrera alla sina krafter på att sköta
mig och släppa alla sjukliga föreställningar och
tankar på sig själv. På så sätt blev denna min
sjukdom såsom en välsignelse för oss alla, och så
snart jag kommit upp och någorlunda hämtat
krafter kunde vi vända åter hem, med stor glädje
och tacksamhet. Mamma förblev nu frisk under 4
år, men så bröt sjukdomen ut igen, och nu trots-
ade den all läkarbehandling. En ny badkur i
Strömstad försöktes, men utan resultat. Det blev
en lång, tung tid för oss allas sjukdomen räckte
denna gång i 7 år, och vi hade uppgivit hoppet
om en förbättring. Då, såsom genom ett under,
utan någon skönjbar anledning, och utan någon
läkares behandling, började det visa sig en

⁶ Tyfus

förbättring. som ganska hastigt tilltog, och snart
hade vi henne åter, lika älsklig, blid och god, lika
klar och lugn som förr. Och så fick det till allas
vår outsägliga glädje och tacksamhet fortvara
under 2 hela år, ända till hennes död, som
inträffade på långfredagen 1880. Det var en
långsam lungsjukdom som blev orsaken till
hennes död.

Jag skulle kanske också säga några ord om vårt
sommarhus på det vackra Lennäs, beläget på
Värmdö.

Min far inköpte 1862 en större villatomt med
vacker naturlig skogspark och rätt vidsträckt
strandområde, från säteriet Lennesta, då tillhörigt
Rådman Wahlberg i Stockholm. Där byggdes nu
en rymlig och bekväm sommarbostad, vartill rit-
ningar uppgjordes av en släkting, sedermera fyr-
ingenjören Gustaf Höjer. Det var, tror jag, den
allra första sommarvilla som byggdes i den
trakten. Ett par somrar förut hade vi bott vid
Skuru, i det s.k. "gamla världshuset", ett trevligt
gammalt gulmålat trähus med brutet tegeltak,
beläget alldeles nära den gamla Skurubron. Den
var en flottbro, som öppnades och stängdes för
var ångbåt som passerade, men de voro ej så
många på den tiden så det gick för sig. Nere på
bron var bra matställen, det gick stora, sköna
aborrar där. Av dessa somrar minns jag inte så
mycket, blott att jag mest förekom i bror Karls
urvuxna kläder, då det var min livligaste önskan
att få uppträda som pojke.

Även kommer jag ihåg att Karl, som gärna

sysslade med snickeri och hade sina små
mekaniska funderingar, konstruerade ett slags
trampvagn, med vilken han for omkring på
vägarna, och rutschade utför den långa Skuru-
backen. Den beundrades mycket av mig, men jag
kan aldrig minnas att jag fick följa med på dessa
färder. Sedan vi flyttat till Lennäs hade han

mycket arbete med att i en stenig backe uppföra en "riddarborg". Jag kände mig mycket hedrad då jag någon gång fick hjälpa till att samla sten och mura på den.

Lennäs var Pappas älsklingsställe, och han skulle ej ha velat byta ut det för allt i världen. Mamma trivdes nog ej alldeles lika bra där. Jag tror att hon kände det på något sätt instängt och trångt och det verkade ej godt på hennes känsliga och nervösa sinne. Där var obeskrivligt vackert med de många stora lummiga ekarna på den kringflutna udden, men solen sjönk tidigt bortom de närbelägna bergen och då blev där kallt och dystert. Lennäs blev kvar i vår ägo ända till 1901 och där har alla mina barn njutit sina somrar, alldeles som jag själv före dem.

Det var med saknad vi lämnade det, men det var då ej längre den lugna idylliska plats, som det varit, sedan all ny bebyggelse (jag är nästan färdig att säga styggelse) tillkommit i trakten, och jag tror det var ungefär rätta tiden att dra sig därifrån. Stället blev också alltför dyrt i underhåll, sedan Morfar ej längre fanns, som delade kostnaderna med oss. Kära, goda och glada minnen äro för mig förbundna med min barndoms somrar på Lennäs. Där är rodd- och segelturer i lilla gula blekingsekan med bror Karl, där är bärplockning och bad, och glada lekar tillsammans med mina kära sommarvänner Elisabet och Mia Glosemeyer, krocket- partier med dem och "gossarna" Göthe, och så, icke minst, äppelskörd på hösten. Ibland fick jag bjuda till mig på några dagar mina skolkamrater och bästa vänner Hildur Wiklund och Anna Westfelt, det var glada dagar för mig. Under många somrar fick jag göra någon veckas besök hos vännerna Wall på Furusund, som alltid kändes festligt. Då företogs gärna till min ära en längre utflykt i båt, med riklig och god matsäck till någon holme. Den räckte vanligen hela dagen och på kvällen rodde vi hem i månsken och under

sång. Familjen Westfelt bodde flera somrar i närheten av Furusund, och då hälsade vi på också hos dem.

Båda mina föräldrar voro musikaliska. De spelade väl piano, gärna à quatre mains. Det var musiken som hade fört dem samman i ungdomen. Det var alltid klassisk musik de spelade. De hade en sonat för fyra händer av Beethoven (fint inbunden!) som kallades "förlovningssonaten"! Ibland fick man följa med på operan eller någon konsert. Trollflöjten var den första opera jag hörde, tror ej jag var mera än 6 eller 7 år då. Det var förtjusande roligt, jag minns det än. Som minne därav fick våra 2 kanariefåglar heta Tamino och Pamina. Ibland hade Pappa någon kväll ett par vänner hemma som spelade violin och violoncell, han skötte då själv pianostämman. Särskilt spelades då de trios av Mozart och Beethoven, varmed mina egna barn sedan så ofta glatt mig. Jag minns det ej, ty jag var helt liten då, men jag kan ännu känna hur jag de kvällarna somnade in så ljuvligt vid den vackra musiken.

När jag nu blickar tillbaka på min barndoms- och ungdomstid är det i synnerhet två människor utom mina älskade föräldrar, som det är mig kärt att tänka på: Matilda Norinder och gamla Karin. De äro oskiljaktigt förbundna med tanken på hemmet. De hörde oåterkalleligen tillsammans med detta, och förblevo intill sin levnads slut våra trofasta vänner i nöd och lust.

Matilda N. var född i Halmstad⁷. Fadern var, som jag tror, någon slags lägre ämbetsman i nämnda stad. De tycks ha haft det smått i hemmet med många barn, och Matilda, såsom varande den äldsta flickan sändes tidigt, redan vid 12 års ålder, ut att göra nytta för sig och själ förtjäna sitt bröd. Hon kom först till en faster, gift med en präst i Upland, där hon for ganska illa. Fastern var hård och fordrande och flickan fick arbeta över förmågan. Hur länge hon blev där vet jag ej, men hon gav sig snart ut på egen hand, fick tillfällig anställning i diverse familjer, ibland som syhjälp. I denna egenskap arbetade hon en tid i mina farföräldrars hem, där hon hade en faster (helt olik den ovannämnda) som var ett slags familjevän och min farmors hjälp i hushållet. Det

⁷ 1816-09-18

var på grund av denna förbindelse med vår familj som hon slutligen hamnade hos mina föräldrar när Mamma vid min brors födelse behövde hjälp. Och därmed slutade hennes ambulering, och hon blev för all framtid kvar hos oss. Hon besatt mycket ringa bokligt vetande, hade kanske aldrig gått i någon skola, kunde hjälpligt läsa och skriva, men hon ägde ett ovanligt praktiskt förstånd och mycken duglighet i sömnad och husliga göromål, så att hon blev en god hjälp för Mamma. Mycket barnkär var hon också, och blev en otroligt öm och kärleksfull vårdarinna för oss barn.

Den förstfödde i familjen, idealgossen, var ju och förblev alltid hennes stora kärlek, men även jag med mitt kantiga lynne och mindre tilldragande egenskaper fick åtnjuta hennes aldrig svikande omvårdnad. Karl erövrade hon så helt och hållet från första stund att Mamma nog kunde haft skäl att känna sig tillbakasatt, men hon, med sitt milda ödmjuka sinne lät det vara och sade stilla: "Jag får honom nog tillbaka då han blir stor". Så skedde också. Mellan Karl och Mamma rådde alltid det ömmaste förhållande, och det var i hans armar som hon fick utandas sin sista suck.

Matilda hade nog ett ganska strävt lynne och en viss hersklystnad, och hade ej Mamma varit så klok och så mild så hade det nog ej gått. Emellertid var det godt att Matilda fanns i hemmet under Mammas långa sjukdomsperioder, då det självfallet blev hon som skötte hushållstygarna. Vid Mammas död flyttade hon till Enköping för att få vara nära "sina barn", och när så barnskarorna på Nynäs och i Enköping växte upp ansåg hon dem ungefär som sina barnbarn.

Karls barn 1893 från vänster och bakre: Karl, Jakob, Olga, Ernst, Thore och Herman,

Karin Christofferson⁸ var bördig från Örebro. Hennes familjeförhållanden känner jag ej, vet blott att hon ungefär i 16-årsåldern kom i tjänst hos min Farmor och då mina föräldrar gifte sig flyttade hon över till dem. När jag nu tänker på henne förefaller hon mig som en god liten tomte i hemmet. Hon hade alltid hört dit. Punktlig som ett urverk fullgjorde hon sina sysslor, steg upp i otta var morgon, eldade brador och borstade familjens skor. Hennes matlagning var över allt beröm. Det var också Karin, som trots sin svåra dövhet, gjorde alla inköp av mat för husets behov. Jag kan inte minnas att varken Mamma eller Matilda någonsin gick ut på Torget för att handla mat. - Jag förstår nu hur ensam kära gamla Karin i själva verket var. Jag reflekterade ej däröver i min barndom. Det var väl huvudsakligen hennes dövhet som gjorde att hon blev så isolerad. Hon hade, så vidt jag minns, ingen enda vän eller bekant att umgås med. Hennes kamrater i tjänsten voro i allmänhet rätt oförstående och kärva mot henne och hade sina egna intressen och sina vänner för sig. Karins bästa, eller rättare enda, vänner voro våra små hundar, först taxen Max, sedan den lika trevliga och kloka råttunden Caro. Han var Karins ständige följeslagare och hennes trogna sällskap dag och natt. När han dog blev det en stor sorg för Karin. Karins kärlek för bror Karl var av det mest rörande slag. I likhet med Matilda hade hon ända från första stund ägnat honom sin beundran. När han började växa upp lekte hon med honom, och när han blev äldre sökte hon att följa honom så godt hon förmådde.

Då han började skolan skaffade hon sig strax samma skolböcker som han läste: en bibl. Historia, en geografi, en sv. historia o.s.v., för att försöka hålla jämna steg med honom, fastän hon ju snart till sin sorg insåg att hon blev efter. Längre fram, då han blev stor, och gymnasist, fick hon ju ej se honom så ofta. Han höll till i sitt rum i övre våningen, hon satt nere i sitt kök. Men ibland hände det, när han satt och läste sina läxor, att

⁸ Maria Catharina Christoressdotter, f 1813-11-01,

d 1891-05-14 (Haemorrhagia cerebri, debilitas senilis)

Begravd 1891-09-19 i samma grav som fam Arosenius.

Stockholms norra begravningsplats, avd. 1, kv. 9, nr. 129 (kista, nr 5 i graven)

Karin kom och gläntade försiktigt på dörren. Så sa hon: "Jag skulle bara *se* på herr Karl lite". Så gick hon fram och strök honom sakta över armen. "Jag ville bara *klappa* herr Karl lite" Så försvann hon stilla och försynt igen. Ja, det var en kärlek, utan anspråk, stark och uthållig! Karin dog i början av 90-talet, innan min far flyttade från Slottsbacken. Hon hade då tillhört familjen i mer än 60 år.

Huset vid Slottsbacken övergick i mitten av 90-talet i telegrafverkets ägo, och dess pensionskassa fick sina lokaler i den våning vi hade bebott. Min far flyttade då till Malmskillnadsgatan 9, där han bodde till sin död 1899.

Jag vill nu också säga några ord om denne så högt älskade Karl, min ende, käre broder.

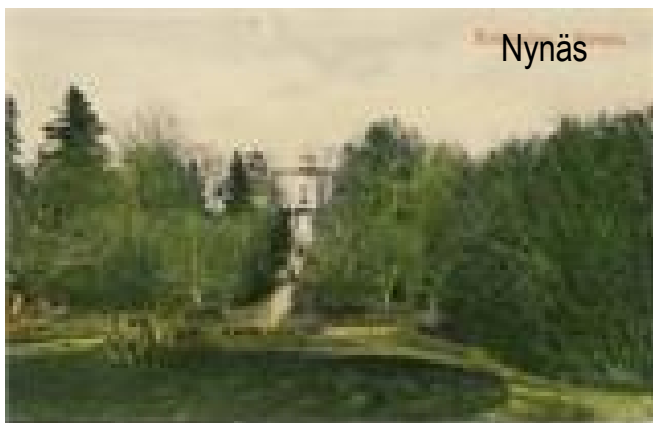
Han var, som jag förut omtalat, ett ovanligt älskligt och vackert, begåvat och livligt barn. Var glad och munter. Men efter en lång och svår sjukdom, som träffade honom ungefär i 10-årsåldern, blev hans lynne helt förändrat. Han blev tyst och inåtvänd, verkade nästan trumpen och dyster. Så minns jag honom från min barndom. Han gick hälst för sig själv i sina egna funderingar, deltog sällan eller aldrig i jämnåriga pojkers lekar. Redan vid 13 å 14 år började han ströva omkring i Stockholmstrakten så ofta han hade tid med skissbok i fickan. Han hade medfödda konstnärsanlag, tecknade raskt och säkert, landskapsbilder som tilltalade honom, men hälst av allt fornminnen av alla slag,

runstenar, hållristningar m.m. Han lagade också att han fick komma in i gamla kyrkor, där hän då ritade av gamla altarskåp och helgonbilder, valvmålningar, gamla korstolar o.d. När han kom hem överförde han dessa bilder, något förstörade, i stora inbundna ritböcker, med tusch och färger. Detta höll han på med under flera år. En del av dessa blad finns nu på Vitterhetsakademien, sedan de efter hans död kommo att bli "upptäckta" av konstkännare och befunna värda att bevaras. På den tiden visste man ej av amatörfotografering, utan måste hålla sig till handteckningar.

Av de gamla föremål han avbildade blevo sedermera en hel del förstörda, varför dessa hans arbeten anses ha ett visst värde. - I skolan (Nya Elementar) skötte han sig mönstergillt, hade alltid de bästa betyg och var också där en mönstergosse. Men till studiebanan stod ej hans håg. Han var en avgjord friluftsmänniska och kunde aldrig tänka sig att bli innesluten inom 4 väggar vid en skolpulpt eller på en kontorsstol. Men det blev nog en stor besvikelse för föräldrarna, särskilde för hans far, när han förklarade att han ville bli lantbrukare. Det var en bana som Pappa ansåg på något sätt mindrevärdig, och han förutsåg kanske också att Karl skulle få det ekonomiskt svårt på den vägen. Men Karl lät sig ej rubba; han fick såsom han önskade, sluta skolan ett år före studentexamen, och gav sig ut som lantbrukselev.

Till hans beslut bidrog kanske att han till nästan vad pris som hälst ville komma hemifrån just då - det var våren 1871. Mamma hade åter blivit sjuk, och han led så utsägligt av att se hennes oro och plågor, kände att han faktiskt ej kunde vara hemma. Att jordbruket ej var hans rätta område förstod han väl så småningom, men det var då för sent att ändra bana. Hade han levat nu hade han väl troligen i stället för jordbruk, valt att ägna sig åt fornforskning i en eller annan form ty dit pekade tydligen hans håg. Men i hans ungdom var detta ett ännu knappast upptäckt studium. Han förblev dock i hela sitt liv intresserad därav; historiska studier och folklivsforskning utgjorde hans käraste sysselsättning då tiden det medgav.

Plikttroget arbetade han med sitt stora jordbruk på Nynäs gård vid Enköping som Pappa efter hans slutade studier Vid Ultuna inköpte för hans räkning. Men arbetet blev honom tungt, det var svåra tider för jordbruket och gården var då han tog emot den ganska vanskött. Tidigt blev hans hälsa bruten, mycket till följd av möda och bekymmer, och han dog redan vid 47 års ålder av en svår hjärtsjukdom. Han hade dock fått njuta mycken huslig lycka med sin snälla, präktiga hustru Thérèse Floderus, som efter hans död behöll gården och där på ett förträffligt sätt uppfosttrade sin stora barnaskara.

Min far företog nästan varje sommar, ända in i sin höga ålderdom någon utländsk rekreationsresa, antingen - och oftast - ensam, eller i sällskap med någon god vän. Han var mycket språkkunnig, redde sig bra med både tyska, franska och engelska, Han skrev då mycket flitigt hem, breven ha nästan dagboksform, de finnas ännu kvar och utgöra en ganska intressant läsning. Till en början njöt han alltid mycket av att komma ut, men greps snart av hemlängtan, och oftast kom han tillbaka flera dagar före den bestämda resplanens slut.

Mina föräldrar ägde en tryggad ekonomisk ställning i det att min far hade en god avlöning som bankchef, och dessutom tillföll dem tid efter annan rätt stora arv. Men ingendera av dem hade någon fallenhet för att "samla på hög". De voro båda godhjärtade och hjälpsamma i hög grad. Många voro de släktingar, gamla vänner och andra som Pappa gav rikliga penningunderstöd, i många fall i form av årliga pensioner. Han var mycket frikostigt anlagd, delade med sig gärna, så långt han kunde till dess slutligen ej så särdeles mycket återstod för egen del.

Jag tackar innerligt och ödmjukt Gud för det goda hem där lag fick växa upp och för de kärleksfulla föräldrar som omhuldade min barndom

och ungdom. Frid och välsignelse över deras minne!

Senare tillägg⁹

Jag bör också kanske säga något om 1^{sta} majfirandet i Stockholm under min barndom, och en del andra folknojén. Det var inte så godt om festdagar och semester firande på den tiden. Sportloven i skolorna visste man inte av. Sportandet var överhuvud taget inte uppfunnet. Men 1^{sta} maj var en festdag. Det var allmänt skollov vill jag minnas. Någon mera lovdag, utom fettisdagen, som började införas som sådan under mina senare skolår, tror jag ej förekom, utom möjligen "Mårten Gås" i några pojkskolor. Då skramlades till en gås (ibland levande) åt magistern och det förväntades att han i gengäld skulle bjuda sina disciplar på någon förtäring.

På 1^{sta} maj skulle man dricka "färsköl" och äta våfflor. Man skulle "dricka mærg i benen"(!) - uttrycket härleder sig från Matilda Norinder. Man skulle då också hälst, om väderleken tillät, för första gången på året skruda sig i sommarkläder, och man kände sig mycket missräknad om man inte kunde få inviga sin nya sommarhatt, hälst bepydd med rosetter och fladdrande band. Se'n skulle hela Stockholm ut och se den kungliga kortegen då den drog fram genom staden på eftermiddagen. Stora skaror vandrade ut till Djurgården, människomassor kantade gatorna för att få se en skynt av kungligheten. Kortegen utgick från södra slottsvalvet, tog vägen genom staden, runt Djurgården och tillbaka igen.

Vi, för vår del Matilda och jag, brukade fatta posto vid Berzelii park, där man hade bra utsikt. Jag minns en gång när vi stodo där avvaktande. Matilda hade hissat upp mig på staketet för att jag skulle se bättre. Då röt en ilsken fruntimmersröst: "Akta min klädning och kom det ihåg!" Jag hade väl med mina fötter råkat komma åt hennes nya sommarelegans. Jag damp i förskräckelsen ögonblickligen ned från staketet, och vi uppsökte i hast en lugnare plats. Snart hördes hästtramp mot gatstenarna och man tittade av alla krafter. Nu kommo de. Först kungen (Carl XV) och prinsarna och en mängd officerare, alla till häst. Alla i stor uniform, med plymagerade hattar, det var en ståtlig syn att se. Därefter kom drottningen, prinsessorna och "det övriga hof-

⁹ Omkring 1937

fruntimbret", alla i vita toiletter, åkande i fyr- eller sexspända öppna galavagnar med spannriddare, och 2 granna lakejer bakpå var vagn. Folkmassorna viftade och hurrade, hattarna flögo av och de kungliga nickade och hälsade åt alla sidor åt sitt trogna folk. Alltsammans var mycket festligt.

En 1^{sta} maj minns jag att Pappa lät oss, hela familjen, åka i en öppen landå ut till Djurgården att se på ståten. Det var oförglömligt roligt. Det var annat förstamajfirande än senare tiders, då folkmassorna tågade fram under sina röda fanor. Flaggning förekom visst ej - åtminstone inte som jag kan minnas. Svenska flaggan var inte i bruk då i samma utsträckning som nu. Inte ens på slottet fanns någon flaggstång. Vi hade heller aldrig någon sådan på Lennäs. Pappa ansåg flaggning som något slags fjäsk, och ville aldrig tillåta oss att ha någon flagga. Han stod i allmänhet helt främmande för alla slags feststämning. Så t.ex. avskydde han musik av blåsinstrument, som ofta brukade förekomma på lustbåtar, som på söndagar passerade Lennäs. Den musiken kallade han föraktligt "tuturutt" och skulle aldrig kunnat förmås att bestiga en sådan båt.

Ett mycket uppskattat "folknöje" av helt annat slag än majfirandet var det, när något kungligt dödsfall inträffade, och den döde låg på lit-deparade på slottet. Allmänheten släpptes då in en viss dag för att se den döde, och Stockholmarna ha ju alltid varit kända för sin nyfikenhet. Redan tidigt på morgon började folk samlas utanför södra slottsvalvet. skarorna tätade hastigt, och snart var hela Slottsbacken svart av folk. Kön slingrade sig i oräkneliga varv fram och tillbaka, och sådana dagar hade vi nästan svårt att komma ut ur vår port. Så kunde de hålla ut där i många timmar innan slottsportarna öppnades, och de så småningom släpptes in.

Julmarknaden var också ett nöje bland andra, som ingalunda fick försummas. Den försiggick på Stortorget, där marknadsstånd av gammal typ med nerfällbar lucka sattes upp. Där försåldes, utom julgranar allt möjligt: pappersgrannlåtar, ett slags flerarmade granna ljusstakar, gipskyrkor och dito katter, leksaker alla slag, såsom "Noaks ark" med alla djuren, en myckenhet bakverk m.m.

Någon eftermiddag, strax före jul, tog sig Pappa alltid ledigt, o vi barn fick då följa med på en

vandring till Eurenii leksaksaffär på St.Nygatan. Det var ett strå vassare än julmarknaden! I och för sig var det en högtid att få gå ut med Pappa, det förekom ytterst sällan, och när nu därtill kom att färden ställdes till det sagolika leksaksmagasinet var det ej underligt att man kände sig förväntansfull. Det hände också att om man stannade i särskild beundran framför något föremål, man kunde på julafton återfinna detta i ett paket med sitt eget namn på.

Så fanns något som kallades lövmarknaden. Den hölls på Skeppsbron, tror jag, på midsommarafton, men jag såg den aldrig; vi voro då alltid på Lennäs. Det förekom alltid en ståtlig majstång på Lennersta midsommarafton med samling av alla sommargäster. Jag tyckte aldrig det var vidare nöjsamt. Senare på kvällen var det dans på logen för gårdens folk, men då fick man ju aldrig vara med. Man skulle hem i god tid och fösas i säng. Pappa hade den åsikten att barn skulle hållas inne om kvällarna, aldrig vistas ute sedan "daggen fallit" - det ansågs skadligt för hälsan. Det var ofta en anledning till sorg för mig, ty mina Lennerstavänner sprang ofta om kvällarna i månskenet och lekte "dank" och andra roliga lekar, men dessa nöjen voro mig förmenade.

Om den lilla enkla lantgården Bodarna på Upplandsslätten skulle jag också vilja berätta lite. Det var en bondgård i Vassunda socken, som någon gång, troligen redan på 1820-talet, inköpts av Mammans morbror Bankkommisarien Carl Weser. Han hade måst överta gården till följd av någon inteckning som han ägde i den, och redde sig då för sig och sin syster, Anna-Gustava, ett enkelt sommarhem. Gården var bebyggd på gammalt sätt: en kringbyggd gård med låga, rödmålade hus. Han arrenderade ut gården med jordbruket, och samma arrendatorsfamilj (Bouvin) stannade i 3 generationer, tills den siste ättlingen slutligen köpte gården på 1880-talet.

Åt sig och sin syster inredde han att gammalt spannmålmagasin till sommarbostad. Huset såg mycket originellt ut, men bostaden var ganska trevlig. På övre botten var en stor sal, som gick igenom hela huset. Den tapetserade han helt och hållet med gamla träsnitt och andra tavlor som utgjorde vår förtjusning i barndomen att studera.

Mamma hade många glada barndomsminnen från färder till Bodarna. Min Morfar, Fredrik Mikael Helsingius, som ägde en s.k. malmgård på Söder i utkanten av Stockholm, hade egna hästar och

vagn, och i den färdades ofta, med Morfar själv som körsven, hela familjen ut till Bodarna - det var många mil från Stockholm och tog försvarlig tid.

Mamma tyckte sedan att det var roligt komma åter dit ibland och föra dit sina egna barn. Med arrendatorns voro vi goda vänner, jag minns så väl när "Boda- mor" ibland kom in till oss med smör och ägg och annat smått och godt från gården det var alltid ett stort nöje. Jag tror jag var 10 år då jag första gången fick komma dit. För ett stadsbarn var det en upplevelse att komma ut på riktiga bondlandet, få åka och rida barbacka, åka i hölass, umgås med kor och kalvar och höns, o. meta kräftor i den lilla ån, o. fritt skala omkring på fält och ängar.

Karl hade varit där flera gånger förut, och jag tror nog att det var under besöken på Bodarna som hågen för lantbruk började vakna hos honom. Pappa trivdes aldrig där i de något primitiva förhållandena; han älskade mer sitt Lennäs med gräsmattor, blommor och finkrattade gångar, men Mamma och vi barn njöto i fulla drag av det enkla idylliska lantlivet. Det var bara det att det låg så avlägset, och var så svårt att komma dit. Många goda minnen har jag från de gånger vi voro där.

Jag har nu, på gamla dagar med min son Mats i hans bil gjort en färd till den gamla gården, men det var mycket vemodigt. Den har övergått i främmande händer, och allt såg så förfallet ut. Byggnaderna fanns ju kvar, med illa underhållna. Den lilla Parken med allt vad de gamla planterat var igenvuxen. Den goda fridfulla stämningen från förr var borta. Där såg vanvårdat ut.

Morbror Calle och Moster Anna-Gustava Weser, Mormors båda ogifta syskon, höllo ihop under hela sitt liv. Hon var, som jag har förstått, ett manhaftigt och mycket temperamentsfullt fruntimmer. Han var mera beskedlig och saktmodig - kanske en smula enfaldig, och jag tror hon regerade ganska strängt över sin broder. Några personliga minnes av dem har jag knappast. Han dog redan 1859 tror jag¹⁰ och hon några år senare.¹¹ Det är egentligen i samband med Bodarna, som jag hört dem omtalas. Det finns en del

---

¹⁰ 1861-05-07, Klara, Stockholm

¹¹ 1858-06-25, Klara, Stockholm

brev bevarade från dem (mycket svårlästa) som ger ett litet begrepp om de båda syskonen.

Ibland om somrarna, då de inte voro på Bodarna brukade de företa badresor till Strömstad, nat. hela vägen per landsväg, i en gammal heltäckt resvagn och med skjutshästar. Även efter systemens död reste Morbror Calle dit¹², då åtföljd av sin betjent och faktotum¹³, Lundgren, som gjort sig fullkomligt outhärlig för gubben, men som nog var en ganska stor filur och som säkert skodde sig rätt bra under husbondens sista år. Han åtnjöt sedan livstidspension efter den gamle Bankokommissarien och blev vaktmästare i Strömstad. De båda syskonen Weser vila i en gemensam grav på Vassunda kyrkogård¹⁴ - den socken där Bodarna är beläget.

Morbror Jakob Helsingius, mammas ende bror, var en bister herre. Han hade ett häftigt, uppbrusande lynne, kunde både ryta och svära, men i grund och botten var han mycket godhjärtad och var mycket uppskattad för sin stora redbarhet och sitt vänfasta sinne. Trots sin barskhet saknade han ingalunda humor, fastän den ju kunde yttra sig på ett något kärvt och grovkornigt sätt.

Han var regimentsskrivare på Svea livgarde; hade som sådan rätt mycken beröring med militära kretsar, och kunde, ehuru egentligen till hela sin läggning allvarsam och sträng, med nöje delta i ett glatt lag. Så t.ex. var han medlem i den kända sällskapsorden "Par Bricole". Han var en ganska känd och uppmärksam person i det dåtida Stockholmslivet, sågs ofta till häst, och hans ståtliga, vackra utseende och strama hållning gjorde att han allmänt gick under namnet "Majorn". Jag tror nästan att det var Carl XV som uppfunnit benämningen; Kungen brukade då han mötte honom ute på långt håll ropa: "God dag, major"

Utom sin regimentstjänst hade han också en borgerlig anställning, näml. som Kamrer i Allmänna änke- & pupillkassan. Som sådan åtnjöt han fri bostad, en vacker våning i Kassans hus, Storkyrkobrinken 11. Där bodde efter Morfars död, då den gamla malmgården på

---

¹² Styrker not 10 och 11

¹³ Från latinets *fac totum* = Gör allt! Manlig ensam tjänare; en underordnad person som gör allt möjligt, en allt-i-allo.

¹⁴ Vassunda kyrkogård, kv. A, nr. 5A-B

Fatbursholm blivit såld, både Mormor och Mamma hos honom. Han förvaltade också den s.k. "Kniperska fonden", en stiftelse från vilken åtskilliga gamla fruntimmer erhöles understöd. Då gummorna inställde sig hos den fruktade "kamrern" för att hämta sina slantar var det med skräck och bävan, och hade de inte sina papper klara var det inte godt att träda inför hans ögon. - Morbror var mycket musikintresserad, men spelade själv ej något instrument. Han var en flitig konsert- och teaterbesökare, och hade flera personliga vänner bland orkesterns och teatrarnas artister. För allt vad tidningsmän hette hyste han ett suveränt förakt, kallade dem aldrig annat än "murvlar" men så florerade också skandalpressen nästan som värst under hans tid. Han blev mycket ofta utsedd till juryman i tryckfrihetsmål, och enligt egen utsago följde han då en enkel princip som lydde: "Murvel mot murvel - *fäller*; Murvel mot hederlig karl - *fäller*; hederlig karl mot murvel - *friar*".

Jag hade alltid en oerhörd respekt för Morbror Jakob. Bror Karl kom honom mycket närmare än jag, han beundrade och värderade honom mycket högt. Också uppkallade han sin äldsta son efter morbror. Det var ej ofta vi fick besök av Morbror Jakob. Han hade sina umgängesvänner i helt andra kretsar. Det kändes därför alltid lite högtidligt när han någon gång infann sig, t.ex. till någon söndagsmiddag.

Två trotjänarinnor, Christin Dahlström och hennes dotter Selma, hade följt med från Fatbursholmen och blevo kvar hos Morbror till hans död. De sågo båda upp till honom nästan som till ett högre väsen och "Kamrerns" vilja var deras lag. Selma hade som helt litet barn kommit med sin mor till mina morföräldrar, och hon blev, särskildt efter Mammans giftermål, Mormors ständiga sällskap. Hon var alltid klen och omhuldades mycket av Mormor. Också var hon till gengäld med starka tacksamhetsband fästad vid hela Helsingiska familjen och dess ättlingar. Både mor och dotter åtnjöto livstidspension efter Morbror.

Morbror Jakob, som dog 1874, är begravnen på "Nya" kyrkogården i Sthlm. Mina morföräldrars grav är belägen på Katarina kyrkogård i Sthlm.

Bland nära släktingar på Pappas sida voro hans kusin, Fru Hedda Arosenius¹⁵, och hennes dotter Karin de som mest umgingos hos oss. Tant Hedda var mycket fästad vid mina föräldrar, och hon var, synnerligast under Mammans sjukdomstider, vår ständigt trofasta vän. Hon var en ovanligt varmhjärtad och impulsiv människa, också i hög grad intelligent och fint bildad.

Under vår sista Strömstadsvistelse sommaren 1871 voro båda oss följaktiga. Pappa ansåg att Mamma behövde en särskild vårdarinna, och Tant Hedda åtog sig värvet som sådan. Karin var då på Konstakademien, där hon ägnade sig åt bildhuggeri, något som på den tiden ansågs föga lämpligt för en kvinna. Hon studerade sedan under flera år, dels i Italien, dels i Paris, men hon kunde aldrig arbeta sig fram till det höga mål som hon så ivrigt åträdde, och hennes hälsa blev också ganska tidigt bruten. Hon hade otvivelaktigt rika konstnärsanlag, därom har flera av hennes samtida konstnärsvänner vittnat, men hon nådde dock aldrig någon verklig rangplats inom bildhuggarkonsten. Hennes liv gestaltade sig sedermera ganska tragiskt. Hon slutade alldeles att arbeta, drog sig helt och hållet ifrån all gemenskap med anhöriga och fordna vänner, icke ens sin man ville hon se. Slog sig ned på landet i en avlägsen ort, en lantgård i Folkärna, och framlevde där sitt liv alldeles ensam. Dog där vid några och 80 års ålder. - Hon vilar nu i samma grav som sin mor på Upsala kyrkogård. Hon jordfästes av Gabriel Arosenius (sin syssling). Altartjänsten i gravkapellet utfördes av Mats Åmark (hennes syssling). Efteråt middag på Hus-hållsskolan i Upsala.

Under mina barndoms- och uppväxtår på 1860-talet började inom det andliga området visa sig stor livaktighet. Det blev en "väckelsens" tid. Evangeliska Fosterlandsstiftelsen bildades vid denna tid för att, på kyrklig grund, verka för en fördjupad evangelisk förkunnelse. I Stockholm uppträdde som predikanten bl.a.

Pastor Gust. Em. Beskow, Lektor Carl Norrby och Pastor J.C. Bring. Av de konservativt kyrkliga benämndes de "läsarpräster", och de samlade stora åhörarskaror. Genom Beskows

¹⁵ Änka efter maken och kusinen klädesfabrikören i Norrköping Johan Abraham Arosenius, f 1815 d 1853, som var son till prostern i Björkstas Pehr (gren 1) Arosenius, f 1758 d 1830.

Hedda var född i Västerås 1812 och avled i Uppsala 1902..

nitälskan tillkom Blaiseholmskyrkan, där han sedan verkade som pastor (predikant) och föreståndare till sin död. Bring ägnade sig helt och hållet åt diakonin, och det var han som skapade Ersta diakonissanstalt och byggde dess kyrka. Norrbys huvudintresse var söndagsskolorna.

I mitt hem fanns föga förståelse för de nya andliga rörelserna. Mina föräldrar voro konservativt anlagda, och kände sig främmande inför den ny-modiga förkunnelsen. De hade vuxit upp under den Wallin - Franzenska tiden. Mamma hade blivit konfirmerad av Franzén under hans sista Stockholmsår, Wallins predikningar lästes söndagligen högt hemma då man ej gick i kyrkan och psalmboken var den enda uppbyggelsebok som användes i hemmet. Min fars gamla psalmbok, som nu är i min ägo, bär också spår av att ha varit flitigt brukad. En mängd psalmer äro där förstrukna av hans hand. Jag kunde emellertid el undgå att i någon mån beröras av de nyare andliga strömningarna, hälst som skolan (den Åhliniska) var starkt påverkad därav. Norrby var kristendomslärare där, och av Tanterna Åhlin högt uppskattad.

Jag gick också då jag blev något äldre , gärna upp till Ersta om söndagarna och hörde Pastor Bring predika, och på somrarna besökte jag flitigt det lilla kapellet i Boo, dit man lätt kunde komma från Lennäs, och där den mycket framstående predikanten Pastor Ljungman (sedermera kyrkoherde i St Clara) då var komminister under flera år. Han hade ju också varit min mycket uppskattade lärare i Åhliniska.

Ganska tidigt kom på så sätt mitt intresse och mina tankar att inrikta sig på allvarliga ting, och då jag så, efter många år mötte den man, som sedan blev min make, och jag nästan omedelbart fann att vår livsriktning och våra intressen samstämde, var jag genast på det klara med att han var en man efter mitt sinne. Även han hade från första stund känt sig dragen till mig, och naturligt var alltså att vi i sinom tid funno vägen till varandra. Denna andliga gemenskap band oss också samman under vårt framtida liv, trots olikhet i lynnen och tycken och åskådningar i fråga om oväsentliga ting, som nog förefanns oss emellan, och som stundom kunde kännas en smula påfrestande. I livets viktigaste frågor voro vi dock alltid ense.

I fråga om våra barns fostran och vård fanns det heller aldrig några meningsskiljaktigheter mellan oss. Vår strävan gick ut på att med Guds hjälp och bistånd dana dem till goda, vältänkande människor. Härutinnan blevo vi också bönhörda, och vi har fått den stora glädjen att se dem öppna sina hjärtan för Gud och lämna sig helt åt Honom.

När Mats var helt liten, blott ett par år gammal, blev han svårt sjuk och så nära döden att knappt något hopp tycktes finnas om hans tillfrisknande. Jag bad då i mitt hjärtas stora nöd, att om han fick leva, han skulle få bli en Guds tjänare. När han sedan han vuxit upp, kom och sade mig att han önskade bli präst, var det ju ej underligt att jag däri såg uppfyllelsen av min bön.

Så har jag också vid skiljda tillfällen, burit fram de andra barnen i mina böner och även då känt att jag blivit hörd. Några dagar efter Karls födelse var jag själv så nära döden, som en människa kan komma utan att verkligen gå över gränsen. Jag upplevde då underbara ting, varom jag redan en gång nedskrivit en berättelse. Jag vill därför ej nu närmare gå in därpå, blott säga att jag då var den eviga världen så nära, som det är för en människa i detta livet möjligt att komma. Mer än 50 år ha förflutit sedan dess, men vad jag då upplevde utgör mitt livs dyrbaraste minne.

Hedvig avled 1958-08-25 i Uppsala och ligger begravd på Uppsala gamla kyrkogård, kv. 57, nr. 302 (kista) Hon blev 102 år!

Graven delas av

Åmark, Hedvig Lovisa

Åmark, Fredrik Wilhelm, make (1843-1916)

Åmark, Herman Wilhelm Mattias (Mats), son (1882-1973)

Åmark f. Christoffersson, Ida Elvira, sonhustru (Mats) (1879-1967)

Åmark, Gull Gunnel Maria Magdalena, barnbarn (Mats) (1913-2001)

Åmark Windzer, Lucia Anna Sofia 19180515-8209, dotter